

บทที่ 4

บริบทสถานบริการน้ำมันและวิถีชีวิต ภูมิหลังของพนักงาน

ในบทที่ 4 นี้ ผู้วิจัยนำเสนอบริบททางกายภาพของสถานบริการน้ำมัน ภูมิหลัง วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของพนักงานในสถานบริการน้ำมัน การนำเสนอในบทนี้ครอบคลุมเนื้อหา 4 ข้อใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

1. บริบทของสถานบริการน้ำมัน

1.1 ลักษณะทางกายภาพ

สถานบริการน้ำมันทั้ง 10 แห่ง ที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ประกอบด้วยตัวแทนค้าค้าน้ำมันเชื้อเพลิงจากบริษัท เชลล์ประเทศไทย จำกัด จำนวน 3 แห่ง จากบริษัทคาลเท็กซ์ จำกัด จำนวน 4 แห่ง จากการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย จำนวน 2 แห่งและจากบริษัท เอ็มพี จำกัด อีก 1 แห่ง สถานที่ตั้งของสถานบริการน้ำมันจำนวนครึ่งหนึ่งตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ และอีกครึ่งหนึ่งตั้งอยู่บริเวณรอบนอกเขตเทศบาลซึ่งอยู่ในระยะห่างจากแนวเขตเทศบาลไม่เกิน 5 กิโลเมตร

สำนักงานโยธาธิการจังหวัดเชียงใหม่ได้แบ่งชนิดน้ำมันเชื้อเพลิงไว้ 3 ชนิดคือ น้ำมันเชื้อเพลิงน้ำหนัก (น้ำมันเบนซิน) น้ำมันเชื้อเพลิงไม่หนัก (น้ำมันโซล่า) และชนิดธรรมดา (น้ำมันก๊าด) ซึ่งน้ำมันเชื้อเพลิงของสถานบริการน้ำมันเพื่อการจำหน่ายทุกแห่งที่ศึกษา มีน้ำมันเชื้อเพลิงเพียง 2 ชนิดได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิงน้ำหนัก และน้ำมันเชื้อเพลิงไม่หนัก โดยสถานบริการน้ำมันส่วนใหญ่มีปริมาณน้ำมันเชื้อเพลิงชนิดน้ำหนักมากกว่าไม่หนัก จำนวนถังเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงอยู่ระหว่าง 4-6 ถัง ปริมาณความจุรวมต่อถังอยู่ระหว่าง 30,000-105,000 ลิตร ซึ่งสถานบริการน้ำมันจำนวนเกินกว่าครึ่งหนึ่งมีปริมาณความจุน้ำมันเชื้อเพลิงมากกว่าหรือเท่ากับ 75,000 ลิตรและมีสถานบริการน้ำมันเพียงแห่งเดียวเท่านั้นที่มีโรงจำหน่ายและบรรจุก๊าซหุงต้มให้บริการแก่ลูกค้า

สถานบริการน้ำมันทุกแห่งมีป้ายแสดงสัญลักษณ์เครื่องหมายการค้าของแต่ละบริษัทที่สถานบริการน้ำมันแห่งนั้นเป็นตัวแทนค้าต่าง เช่น เครื่องหมายการค้าเชลล์ ปตท. เอ็มพี คาลเท็กซ์ เป็นต้น ป้ายเหล่านี้เป็นป้ายขนาดใหญ่และสูงจากพื้นประมาณ 7-10 เมตร ตั้งสูงตระหง่านอยู่ด้านหน้าของทุกสถานบริการน้ำมันสามารถมองเห็นได้ในระยะไกล 300-

400 เมตร และเลี้ยวรถเข้าไปใช้บริการได้ทันทีโดยไม่เสียจ้งหะการขับรถหรือต้องเลี้ยวรถอย่างกะทันหัน

สภาพทางกายภาพของสถานีบริการน้ำมันที่ศึกษาทุกแห่งมีพื้นหรือลานเป็นคอนกรีต และสถานีบริการน้ำมันส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในย่านชุมชน มีเพียง 2-3 แห่งเท่านั้นที่ตั้งอยู่ด้านนอกเมือง สถานีบริการน้ำมันที่อยู่นอกเมืองมีพื้นที่กว้างใหญ่สามารถจอดใช้พื้นที่พักรถทัวร์หรือรถบรรทุกได้หลายสิบคัน ส่วนสถานีบริการน้ำมันที่ตั้งอยู่ในย่านชุมชนส่วนใหญ่มีพื้นที่คับแคบ มีพื้นที่พอที่จะจอดรถบัสได้เพียง 2-3 คัน และมีการจราจรของรถคับคั่งในถนนด้านหน้าสถานีบริการน้ำมัน ผิวจราจรคับแคบ แต่มีลูกค้าที่มาใช้บริการเข้าและออกเป็นจำนวนมาก เนื่องจากอยู่ในเขตชุมชนและตั้งอยู่ใกล้กับสถานที่สำคัญหลายแห่ง เช่น ตลาด ศูนย์การค้า ห้างสรรพสินค้า สถานศึกษา โรงแรมขนาดใหญ่ มหาวิทยาลัย โรงพยาบาล เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสถานีบริการน้ำมันบางแห่งที่ตั้งอยู่บนถนนที่มีการวิ่งรถทางเดียว แต่ก็ยังมีลูกค้าใช้บริการมากเช่นเดียวกัน

สภาพแวดล้อมทั่วไปของสถานีบริการน้ำมันส่วนมากเป็นลานคอนกรีตโล่งๆ ไม่มีต้นไม้ใหญ่พอที่จะให้ร่มเงาจึงมีสภาพอากาศร้อนอบอ้าว สถานีบริการน้ำมันหลายแห่งตกแต่งสวนหย่อมด้านหน้าอย่างสวยงาม ประดับด้วยกระถางต้นไม้ บริเวณโดยรอบสะอาดเป็นระเบียบน่าใช้บริการ และสถานีบริการน้ำมันบางแห่งเช่นกันที่ไม่ตกแต่งบริเวณและความสะอาดยังไม่ดีพอ สถานีบริการน้ำมันแทบทุกแห่งมีกำแพงรั้วรอบสามด้านหรืออย่างน้อยจะมีกำแพงด้านหลังและด้านข้างของอาคารสำนักงานของผู้จัดการและเสมียนอยู่ใกล้ๆ กับหัวจ่ายหน้าลาน อาคารร้านค้าของชำหรือมินิมาร์ทแทบทุกแห่งตั้งอยู่มุมด้านหน้าของสถานีบริการน้ำมันใกล้กับถนนใหญ่ที่ลูกค้าสามารถเลี้ยวรถเข้าออกได้สะดวก ส่วนสถานที่เปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่องมักอยู่ใกล้กับอาคารสำนักงานของผู้จัดการและบริการล้างอัดฉีดอยู่ถัดไปจากบริการเปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่องหรืออยู่มุมใดมุมหนึ่งของสถานีบริการน้ำมันซึ่งไม่ทำให้เกิดขวางการเข้าออกของรถยนต์ที่มาใช้บริการเติมน้ำมัน

รูปแบบของการจัดอาคารและการจัดวางหัวจ่ายขายน้ำมัน ตลอดจนการวางผังของสถานีบริการน้ำมันเป็นไปตามบริษัทการค้าน้ำมันแห่งประเทศไทยหรือบริษัทแม่เป็นผู้กำหนด ทำให้มีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างกันไป แต่ที่คล้ายคลึงกันคือการเข้าและออกของลูกค้าที่มาใช้บริการเติมน้ำมันในแต่ละแห่งมีถนนที่กว้างสะดวก ทำให้เข้าออกได้รวดเร็วเป็นระบบและเป็นสากล

สถานีบริการน้ำมันที่ตั้งอยู่นอกเมือง บางแห่งมีตู้โทรศัพท์สาธารณะให้บริการแก่คนทั่วไป สถานีบริการน้ำมันหลายแห่งมีบ้านพักของพนักงานอยู่มุมใดมุมหนึ่งในบริเวณ สถานีบริการน้ำมันหรืออยู่นอกกำแพงรั้วของสถานีบริการน้ำมัน เจ้าของกิจการจัดห้องน้ำ ห้องส้วมให้พนักงานใช้แยกจากลูกค้า แต่บางแห่งพนักงานที่พักอาศัยในที่พักที่สถานีบริการ น้ำมันจัดให้ต้องมาใช้ห้องน้ำร่วมกับห้องน้ำของลูกค้าทั่วไป เนื่องจากห้องน้ำไม่เพียงพอหรือ เจ้าของกิจการไม่ได้จัดทำไว้ให้

สถานีบริการน้ำมันบางแห่งตั้งอยู่ในย่านของสถานเริงรมย์ใกล้กับตลาดไนท์บาซาร์ ใกล้กับช่องโหลเกณีนีกำแพงดิน ใกล้กับเบียร์การ์เด็นและรอบๆ ยังมีร้านอาหารที่มีคาราโอเกะ สำหรับให้ลูกค้าร้องเพลงอีกหลายแห่ง เป็นต้น ส่วนสถานีบริการน้ำมันที่อยู่นอกเมืองหลาย แห่งตั้งเดี่ยวๆ โลงๆ อยู่ไกลแหล่งชุมชน บางแห่งมีลักษณะเปลี่ยวน่ากลัวอันตรายที่อาจเกิด จากอาชญากรรมต่างๆ และสถานีบริการน้ำมันในเมืองอีกหลายแห่งมีสภาพการจราจรคับคั่ง รถวิ่งผ่านไปมาตลอดเวลา ทั้งอยู่ในย่านชุมชนและมีอาคารพาณิชย์ล้อมรอบ

1.2 ข้อมูลทั่วไป

สถานีบริการน้ำมันมีการดำเนินธุรกิจภายในหลายอย่างแตกต่างกันไปตามความพร้อมของผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจ แบบแผนของการดำเนินธุรกิจอยู่ในรูปของห้างหุ้นส่วนจำกัดหรือบริษัทจำกัด ที่มีบริษัทแม่เป็นผู้ควบคุมคุณภาพและกำหนดขอบเขต ทิศทางการดำเนินงาน ธุรกิจหลักในการทำกิจการของสถานีบริการน้ำมัน ได้แก่ การบริการเติมน้ำมัน เชื้อเพลิง เบนซินและดีเซล ธุรกิจเสริมได้แก่ บริการล้างอัดฉีด บริการเปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่อง มินิมาร์ทหรือร้านจำหน่ายของชำ ร้านอาหาร บริการปะยาง ตรวจเช็คซ่อมเครื่องยนต์ ตู้แช่เครื่องดื่ม และสินค้าที่ระลึกต่างๆ ธุรกิจเสริมดังกล่าวเหล่านี้แต่ละแห่งมีให้บริการแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความพร้อมในการลงทุน แต่โดยทั่วไปแล้วสถานีบริการน้ำมันมีธุรกิจเสริมที่เหมือนกันมากที่สุดนอกเหนือจากการให้บริการเติมน้ำมันคือ เปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่อง รองลงมาคือ บริการล้างอัดฉีด ร้านมินิมาร์ท ตามลำดับ ส่วนร้านอาหาร บริการปะยาง และตรวจเช็คซ่อมเครื่องยนต์ในบริเวณสถานีบริการน้ำมันพบว่ามีเพียงแห่งเดียวซึ่งเป็นธุรกิจของบุคคลภายนอก มาเช่าสถานที่ดำเนินกิจการจากเจ้าของสถานีบริการน้ำมัน

สถานีบริการน้ำมันที่ศึกษามีเวลาเปิดทำการในการบริการเติมน้ำมันเป็น 2 ลักษณะ คือลักษณะที่หนึ่งเป็นสถานีบริการน้ำมันที่เปิดให้บริการ 24 ชั่วโมง แบ่งการทำงานของพนักงานออกเป็น 3 ผลัดหรือ 3 กะ ผลัดแรกเริ่มตั้งแต่เวลา 08.00-16.00 น. ผลัดที่สอง

ระหว่างเวลา 16.00-24.00 น. และผลัดสุดท้ายระหว่างเวลา 24.00-08.00 น. ของวันรุ่งขึ้น ส่วนลักษณะที่สองเป็นสถานีบริการน้ำมันที่มีเวลาเปิดทำการ 15-16 ชั่วโมงต่อวัน โดยแบ่งเป็น 2 ผลัด ผลัดแรกเริ่มตั้งแต่เวลา 06.00-14.00 น. แต่มีบางแห่งเริ่มเปิดเวลา 08.00 น. ส่วนผลัดที่ 2 ระหว่างเวลา 14.00-22.00 น. และปิดอย่างช้าไม่เกิน เวลา 22.30 น. สำหรับบริการเสริมต่างๆ ได้แก่ ล้างอัดฉีด เปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่อง เปิดทำการวันละ 9-10 ชั่วโมงระหว่างเวลา 08.00-18.00 น. ส่วนร้านมินิมาร์ททุกแห่งมีเวลาเปิดและปิดทำการเช่นเดียวกับเวลาในการให้บริการเติมน้ำมัน

การทำธุรกิจสถานีบริการน้ำมันส่วนใหญ่ที่พบเป็นเจ้าของธุรกิจเอง ดำเนินงานในลักษณะของตัวแทนค้าต่าง มีเจ้าของกิจการหรือญาติพี่น้องเป็นผู้จัดการดูแลกิจการ มีสถานีบริการน้ำมัน 1-2 แห่งที่มีการจ้างผู้จัดการมาบริหารงานและมีสถานีบริการน้ำมันเพียงแห่งเดียวคือ สดาร์โฮลดิ้ง ที่ดำเนินธุรกิจเป็นบริษัทสาขาของศาลเท็กซ์แห่งประเทศไทย บริษัทใหญ่จากกรุงเทพฯ เป็นผู้ควบคุมกิจการทั้งหมดโดยส่งผู้จัดการสาขามาทำหน้าที่บริหารจัดการและจัดหางานที่มีประสบการณ์จากส่วนกลางหรือพนักงานของบริษัทที่มีอยู่ตามสาขาย่อยของบริษัทมาปฏิบัติงานในสาขาที่เปิดใหม่ ลักษณะเด่นของพนักงานที่คอยให้บริการเติมน้ำมันในทุกแห่งคือ การสวมใส่ชุดทำงานสำหรับพนักงานของแต่ละบริษัทจัดหามาให้ซึ่งทำให้ลูกค้าทราบได้ทันทีว่าเป็นพนักงานเติมน้ำมัน

2. วิถีชีวิตและภูมิหลังของพนักงานในสถานีบริการน้ำมัน

2.1 ข้อมูลทั่วไปของพนักงานที่เข้าร่วมกิจกรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในสถานีบริการน้ำมันจำนวน 10 แห่ง มีพนักงานเข้าร่วมกิจกรรมรวมทั้งสิ้น 87 คน แต่ละแห่งมีจำนวนพนักงานเข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 6-12 คนและมีสถานีบริการน้ำมันจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งมีพนักงานเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 8-12 คน สถานีบริการน้ำมันแห่งหนึ่งมีพนักงานเข้าร่วมกิจกรรมน้อยที่สุดเพียง 6 คน สาเหตุเพราะว่า เจ้าของกิจการไม่ได้นัดหมายพนักงานให้ผู้วิจัยพูดคุยและนัดหมายกับตัวแทนพนักงานเอง ซึ่งตัวแทนพนักงานได้รับประสานงานกับเพื่อนพนักงานพร้อมทั้งตอรองขอให้ผู้วิจัยจ่ายโอที หรือค่าปฏิบัติงานล่วงเวลาให้แก่พนักงานที่เข้าร่วมกิจกรรม ผู้วิจัยตกลงจะจ่ายค่าโอทีตามที่ต้องการ แต่เมื่อถึงเวลานัดหมาย ผู้ประสานงานป่วยด้วยอาการท้องร่วงอย่างกะทันหันไม่สามารถนัดหมายและรวบรวมพนักงานมาเข้าร่วม

กิจกรรมได้ ผู้วิจัยจึงเชิญชวนพนักงานเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตัวเองและจ่ายค่าโง่ที่ตามเงื่อนไขเดิม

สถานีบริการน้ำมันที่มีพนักงานเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดคือจำนวน 12 คน มีอยู่ 2 แห่ง แห่งแรกเป็นตัวแทนค้าต่างน้ำมันคาลเท็กซ์ ที่เจ้าของธุรกิจผู้เป็นสามีของเจ้าของสถานีบริการน้ำมันมีอาชีพเป็นอาจารย์โรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งเห็นความสำคัญของการป้องกันเอดส์ จึงได้อนุญาตให้พนักงานเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมากและยอมทำงานเดิมน้ำมันแทนพนักงานที่เข้าร่วมกิจกรรม ส่วนสถานีบริการน้ำมันแห่งที่สองเป็นธุรกิจสาขาของบริษัท คาลเท็กซ์ แห่งประเทศไทย ซึ่งผู้จัดการสาขาให้ความสำคัญในการป้องกันเอดส์ จึงให้ความสำคัญกับการนัดหมายและการดำเนินกิจกรรม ทำให้มีพนักงานเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก

2.2 ชชาติพันธุ์

พนักงานที่เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าครึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยจากหลายเผ่า ได้แก่ ชาวกะเหรี่ยง ชาวอาข่า ชาวจีนฮ่อ ชาวลัวะ ชาวไทยใหญ่ ชาวมูเซอ รองลงมาเป็นชาวไทยพื้นราบที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย โดยมีสัดส่วนของพนักงานที่เป็นชนกลุ่มน้อยเผ่าต่างๆรวมกันแล้วมีจำนวนมากกว่าชาวไทยพื้นราบจากภาคต่างๆ เล็กน้อย

พนักงานที่เป็นชนกลุ่มน้อยมีหลายเผ่า เผ่าที่มีจำนวนพนักงานทำงานในสถานีบริการน้ำมันมากที่สุดคือ ชาวกะเหรี่ยง รองลงมาเป็นชาวลัวะ ที่เหลือคือ ชาวอาข่า ชาวไทยใหญ่ ชาวจีนฮ่อและชาวมูเซอ มีจำนวนพนักงานเผ่าละ 3-4 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่ไม่แตกต่างกันนัก ส่วนชาวไทยพื้นราบที่เป็นพนักงานสถานีบริการน้ำมันส่วนใหญ่มาจากอำเภอรอบๆ จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือมีมากรองจากชนกลุ่มน้อย พนักงานส่วนน้อยมาจากภาคอีสานและภาคกลาง ตามลำดับ

2.3 ภูมิลำเนา

พนักงานสถานีบริการน้ำมันที่เป็นชนกลุ่มน้อยมาจากหลายจังหวัดแยกตามเผ่า ได้แก่ ชาวกะเหรี่ยง มีภูมิลำเนาจากอำเภอจอมทอง แม่แจ่ม แม่แตง เชียงดาว แม่ริม สะเมิง ฝาง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอปาย ปางมะผ้า แม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากอำเภอแม่สลาย แม่สรวง จังหวัดเชียงราย จากอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ชาวลัวะ มาจากอำเภอบัว จังหวัดน่าน ชาวอาข่า มาจากอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ชาวมูเซอ มาจากอำเภอแม่แจ่ม

จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ชาวจีนฮ่อ มาจากอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ชาวไทยใหญ่ มาจากอำเภอแม่อาว เชียงดาว ฝาง จังหวัดเชียงใหม่

พนักงานสถานีบริการน้ำมันที่เป็นชาวไทยพื้นราบ มาจากหลายจังหวัดแยกตามรายการ ได้แก่ ชาวไทยพื้นราบภาคเหนือ มาจากอำเภอเมือง สารภี แม่ริม แม่แตง สะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ จากอำเภอเมือง เวียงป่าเป้า แม่สาย เชียงของ จังหวัดเชียงราย จากอำเภองาว จังหวัดลำปาง จากอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ จากอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ชาวไทยพื้นราบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาจากอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จากอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ชาวไทยพื้นราบภาคกลาง มาจากอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรีและจากจังหวัดสระบุรี

2.4 เพศ

พนักงานสถานีบริการน้ำมันที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อการป้องกันเอดส์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน 68 คน และเมื่อจำแนกสถานีบริการน้ำมันที่มีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเพศชายทั้งหมดมีจำนวน 4 แห่ง พนักงานเพศหญิงที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดจำนวน 19 คนจากสถานีบริการน้ำมันจำนวน 6 แห่ง ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมกลุ่มร่วมกับพนักงานชาย และจำนวนของพนักงานเพศหญิงที่เข้าร่วมแต่ละกลุ่มอยู่ระหว่าง 1-5 คน

2.5 อายุ

จากการศึกษากลุ่มอายุของพนักงานที่เข้าร่วมกิจกรรมพบว่า พนักงานมีอายุอยู่ระหว่าง 12-45 ปี พนักงานที่มีจำนวนมากที่สุดอยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง 18-22 ปี จำนวน 50 คน รองลงมาเป็นพนักงานอายุระหว่าง 12 -18 ปี จำนวน 19 คนและลำดับสุดท้าย กลุ่มอายุมากกว่า 22 ปี แต่ไม่เกิน 45 ปี จำนวน 18 คน พนักงานที่มีอายุมากกว่า 40 ปี มีจำนวน 2 คน ทำหน้าที่เป็นคนสวน 1 คนและแม่บ้านอีก 1 คน พนักงานที่อายุน้อยที่สุดมีอายุ 12 ปี จำนวน 1 คน เมื่อสอบถามรายละเอียด พบว่าไม่ได้เป็นพนักงานประจำของสถานีบริการน้ำมัน แต่เป็นเด็กนักเรียนชั้น ป.6 ที่ได้ตามผู้ปกครองมาทำงานพิเศษในช่วงเวลาว่างหลังเลิกเรียน

2.6 ระดับการศึกษา

พนักงานสถานีบริการน้ำมันที่เข้าร่วมกิจกรรมมีระดับการศึกษาสูงสุดคือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) รองลงมาได้แก่ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) มัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.3) ประถมศึกษาปีที่ 6 (ป.6) ประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) และไม่ได้รับการศึกษาจากระบบการศึกษาของไทย ตามลำดับ

จากระดับการศึกษาดังกล่าว พนักงานสถานีบริการน้ำมันมากกว่าครึ่งหนึ่ง(จำนวน 54 คน) จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พนักงานประมาณ 1 ใน 5 (จำนวน 24 คน) จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พนักงานที่จบการศึกษาที่สูงกว่าชั้น ม.3 คือ ปวส.และปวช. มีจำนวน 5 คน ต่ำกว่าชั้น ป.6 คือประถมศึกษาปีที่ 4 หรือต่ำกว่าและพนักงานที่ไม่ได้เรียนหนังสือในระบบการศึกษาไทยมีจำนวน รวมแล้วจำนวน 4 คน

2.7 สถานภาพสมรส

พนักงานสถานีบริการน้ำมันมากกว่าครึ่งหนึ่ง(จำนวน 69 คน) มีสถานภาพโสด ที่เหลืออีก 18 คนแต่งงานแล้ว ในจำนวนนี้มีพนักงาน 8 คนที่แยกกันอยู่คนละที่กับคู่สมรสเพื่อการประกอบอาชีพหารายได้แต่ไม่ได้หย่าร้าง นอกจากนั้นยังมีพนักงานทำงานในสถานีบริการน้ำมันที่เป็นคู่สมรสและอยู่กินด้วยกันแต่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย มีทั้งหมด 3 คู่

2.8 ตำแหน่งงานในสถานีบริการน้ำมัน

พนักงานที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการป้องกันเอดส์ มีตำแหน่งงานที่แตกต่างกันได้แก่ ตำแหน่งผู้จัดการ เสมียน พนักงานขายของในมินิมาร์ท พนักงานเติมน้ำมัน พนักงานตรวจเช็คเครื่องยนต์และเปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่อง พนักงานล้างอัดฉีด คนตัดหญ้าทำสวน แม่บ้านและพนักงานเติมก๊าซหุงต้ม ซึ่งในแต่ละตำแหน่งมีจำนวนหรือสัดส่วนที่แตกต่างกันไป

ในการจัดกิจกรรมทั้งหมด 10 ครั้ง ในสถานีบริการน้ำมัน 10 แห่ง พบว่าพนักงานในตำแหน่งเติมน้ำมันเป็นกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดคือ จำนวน 50 คน รองลงมาเป็นตำแหน่งพนักงานล้างอัดฉีด จำนวน 15 คน และตำแหน่งพนักงานขายของในมินิมาร์ท คนสวนและแม่บ้านและพนักงานเติมก๊าซหุงต้มกลุ่มละ 3-4 คน ตามลำดับ ส่วนเสมียนและผู้จัดการเข้าร่วมกิจกรรมเพียงตำแหน่งละ 1 คน

2.9 การสื่อความหมายและการใช้ภาษาไทย

จากการสังเกตการใช้ภาษาไทยในการสื่อความหมายต่างๆ ของพนักงานในระหว่างเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมพบว่า โดยทั่วไปแล้วพนักงานสถานีบริการน้ำมันที่เป็นชาวไทยพื้นราบจากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง ไม่มีปัญหาในการสื่อความหมายด้วยภาษาไทย สามารถพูด อ่าน เขียน และฟัง สื่อความหมายต่างๆ ได้ดี

ส่วนพนักงานสถานีบริการน้ำมันที่เป็นชนกลุ่มน้อยหรือชนกลุ่มน้อยเผ่าต่างๆ มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา ประสบการณ์และโอกาสในการใช้ภาษาไทยในการทำงาน บางคนทำงานมานานและใช้ภาษาไทยบ่อยจึงทำให้ทักษะการใช้ภาษาไทยดีแต่คนที่มาทำงานใหม่ยังขาดทักษะการใช้ภาษาไทย ประกอบกับการที่ชนกลุ่มน้อยแต่ละเผ่ามีภาษาของตนเอง จึงพบว่าหลายครั้งระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีสมาชิกภายในกลุ่มเป็นชนกลุ่มน้อยหลายเผ่าอยู่รวมกัน สมาชิกภายในกลุ่มจึงมีการสื่อสารเป็นกลุ่มย่อยด้วยภาษาถิ่นของตนเอง ส่วนใหญ่เป็นการพูดภาษาชนเผ่ามากกว่าการเขียน แต่เมื่อให้แลกเปลี่ยนกับคนอื่นๆ ภายในกลุ่มที่ไม่ใช่เผ่าของตนเองจะใช้ภาษาไทยภาคกลางสื่อสาร

ชนกลุ่มน้อยหรือที่จบการศึกษาชั้น ม.3 มีความสามารถและมีทักษะของภาษาไทยคือ ฟังเข้าใจ พูดได้แต่การพูดยังออกเสียงได้ไม่ชัดเจนนัก อ่านได้และเขียนภาษาไทยได้แต่สะกดคำบางคำไม่ได้ ชนกลุ่มน้อยที่มีการศึกษาต่ำกว่าชั้น ม.3 ส่วนใหญ่การอ่านและเขียนภาษาไทย สะกดคำภาษาไทยได้ช้าและเมื่อมีการพูดภาษาไทยสำเนียงของชนกลุ่มน้อยจะออกเสียงคำของภาษาไทยไม่ชัด

2.10 ที่พักอาศัยของพนักงาน

สถานีบริการน้ำมันเกือบทั้งหมดได้จัดที่พักให้แก่พนักงานพักอาศัยในบ้านพักของสถานีบริการน้ำมัน ที่พักอาศัยส่วนใหญ่ตั้งอยู่ภายในบริเวณสถานีบริการน้ำมันแต่เยื้องไปด้านหลัง มีสถานีบริการน้ำมันสองแห่งที่เช่าบ้านพักในหมู่บ้านใกล้ๆ สถานีบริการน้ำมันให้พนักงานพักอาศัย และมีสถานีบริการน้ำมันเพียงแห่งเดียวที่ไม่ได้จัดที่พักอาศัยให้พนักงาน แต่ได้ดัดแปลงห้องพักรางๆ ห้องเปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่อง 2 ห้องให้เป็นห้องพักของพนักงานซึ่งพักได้ประมาณ 3-4 คน พนักงานส่วนน้อยที่เหลือจะกลับไปพักที่บ้านพักตัวเองอยู่ในเขตอำเภอรอบ ๆ อำเภอเมืองเชียงใหม่ที่ไม่ไกลจากสถานีบริการน้ำมันมากนัก

พนักงานสถานีบริการน้ำมันส่วนใหญ่เข้าพักในที่พักที่เจ้าของกิจการจัดไว้ให้ ทั้งที่อยู่ในบริเวณสถานีบริการน้ำมันและภายนอกสถานีบริการน้ำมัน เนื่องจากพนักงานสถานีบริการน้ำมันส่วนมากเป็นคนต่างถิ่นและเพื่อความสะดวกที่ต้องมาทำงานในเวลากลางคืน สถานีบริการน้ำมันจึงจำเป็นต้องจัดที่พักไว้ให้ สภาพที่พักในบริเวณสถานีบริการน้ำมันมีหลายลักษณะเช่น เป็นตึกแถวชั้นเดียวมีหลายห้อง บ้านไม้สองชั้นมีหลายห้อง สถานที่ตั้งส่วนใหญ่จะอยู่ติดกำแพงรั้วด้านหลังสถานีบริการน้ำมัน ใกล้ห้องน้ำของสถานีบริการน้ำมันหรือหลังร้านอาหาร ลักษณะการพักอาศัยส่วนมากพักรวมในอาคารเดียวกันไม่แยกเพศ แต่แยกห้องเป็นหญิง-ชาย ห้องพักของเสมียนหรือพนักงานการเงินและบัญชีมีสภาพดีกว่าพนักงานสถานีบริการน้ำมันธรรมดา

สภาพที่พักมีลักษณะแตกต่างกันออกไปในแต่ละแห่ง มีสอง-สามแห่งที่เจ้าของกิจการใส่ใจในสวัสดิการเกี่ยวกับบ้านพัก ได้จัดให้มีสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ที่ดี เช่น อาคารคอกนมถาวรมีมาตรฐาน ติดผ้าเพดาน มุ้งลวดกันยุง การระบายอากาศดี ไม่อับชื้น แสงสว่างเพียงพอ ห้องพักสะอาด ห้องน้ำห้องส้วมสะดวกพอเพียง ไม่ต้องออกไปใช้ร่วมกับห้องน้ำของลูกค้า ทางเดินเข้าออกสะดวก สะอาดและสว่าง มีสิ่งอำนวยความสะดวกพอสมควร มีตู้เสื้อผ้า มีเตียงนอน มีที่นอน มีพัดลม ไม่มีกลิ่นเหม็นอับจากห้องน้ำหรือกลิ่นบูดเน่าของเศษอาหารจากร้านอาหารที่อยู่ข้างๆ บางแห่งอนุญาตให้ติดแอร์ได้แต่ต้องแยกจ่ายค่าไฟ ซึ่งมักจะเป็นห้องเสมียนหรือพนักงานการเงินและบัญชีบางแห่งมีกฎระเบียบการเข้าพักอาศัยเข้มงวดให้ทุกคนต้องถือปฏิบัติเช่น ห้ามบุคคลภายนอกเข้า ห้ามส่งเสียงดัง ห้ามประกอบอาหารในห้องพัก ยกเว้นในที่ที่จัดให้ ห้ามดื่มสุราในที่พัก เป็นต้น ที่พักของพนักงานสถานีบริการน้ำมันมากกว่าครึ่งหนึ่งที่มีสภาพทรุดโทรมชำรุดกับที่กล่าวมาข้างต้น

2.11 ประวัติการทำงาน of พนักงาน

2.11.1 การเข้าสู่อาชีพพนักงานสถานีบริการน้ำมัน

พนักงานสถานีบริการน้ำมันที่ทำงานอยู่ในปัจจุบันมีรูปแบบของการเข้ามาทำงานในสถานีบริการน้ำมันแตกต่างกันออกไปหลายรูปแบบได้แก่

รูปแบบที่หนึ่งคือ การเข้ามาสมัครงานด้วยตนเองตามที่มีประกาศรับสมัครงานที่ติดไว้หน้าสถานีบริการน้ำมัน ซึ่งสถานีบริการน้ำมันแห่งนั้นๆ ขาดพนักงานอยู่แล้วจึงรับสมัครเข้าทำงานอย่างไม่พิถีพิถันหรือไม่มีขั้นตอนในการรับเข้าทำงานมากนัก มีเพียงการสัมภาษณ์บ้างเล็กน้อย

รูปแบบที่สองคือ การถูกชักชวนจากเพื่อนซึ่งเป็นคนหมู่บ้านเดียวกันเมื่อเพื่อนที่ทำงานอยู่ที่สถานีบริการน้ำมันกลับไปเยี่ยมบ้านเกิด วิธีการนี้แม้พนักงานคนดังกล่าวจะไม่เคยมาเชียงใหม่มาก่อนแต่ก็มั่นใจในความปลอดภัยและการได้งานทำอย่างแน่นอน การทำงานมีเพื่อนคอยแนะนำ และพักอาศัยร่วมกับเพื่อน

รูปแบบที่สามคือ เจ้าของธุรกิจชักชวนญาติ ลูกหลานและคนที่รู้จักคุ้นเคยกันให้เข้ามาทำงานในสถานีบริการน้ำมันของตน รูปแบบนี้ผู้ประกอบการจะได้พนักงานที่เป็นญาติพี่น้องและไว้วางใจได้ ซึ่งผู้ประกอบการก็ได้ให้การดูแลชีวิตความเป็นอยู่อย่างใกล้ชิดกว่ารูปแบบอื่น

รูปแบบที่สี่คือ ผู้ประกอบการมีอาชีพหลักเป็นอาจารย์และมีกิจการสถานีบริการน้ำมันที่ดูแลกิจการโดยภรรยา ได้ชักชวนบรรดาลูกศิษย์ที่สำเร็จการศึกษาชั้น ม.3 มาเข้ามาทำงาน พนักงานเหล่านี้มาทำงานสถานีบริการน้ำมันกันเป็นกลุ่มๆ ละ 6-7 คน เนื่องจากมีพื้นฐานของการเป็นครูกับศิษย์กันมาก่อนจึงทำให้เกิดความเคารพเชื่อฟังเป็นอย่างดี ครูก็ให้ความรักความอบอุ่นและให้การดูแลด้วยดี

รูปแบบที่ห้าคือ การถูกส่งตัวมาทำงานจากบริษัทน้ำมันเดิมที่มาเปิดสาขาใหม่ที่เชียงใหม่ พนักงานประเภทนี้จะยกทีมกันมาเกือบทุกตำแหน่ง เช่น ผู้จัดการ พนักงานเติมน้ำมันหน้าลาน ล้างอัดฉีด พนักงานขายของในมินิมาร์ท พนักงานเกือบทั้งหมดมาจากท้องถิ่นอื่น ยกเว้นพนักงานบางกลุ่มที่เคยทำงานที่สถานีบริการน้ำมันเดิมอยู่ก่อนแต่ผู้ประกอบการเดิมได้ย้ายหรือขายกิจการและพนักงานผู้นั้นไม่ยอมย้ายติดตามไปด้วย จึงมีพนักงานอย่างน้อยสองกลุ่มคือกลุ่มทำงานมาก่อนและกลุ่มที่มาใหม่อยู่ในสถานีบริการน้ำมันเดียวกัน

รูปแบบที่หกคือ การที่มีผู้ใหญ่หรือคนที่สนิทสนมคุ้นเคยกับเจ้าของกิจการมาฝากให้เข้าทำงานกับเจ้าของกิจการ หรือกรณีที่ผู้จัดการจัดหาพนักงานมาทำงานสถานีบริการน้ำมันโดยบอกกับคนที่สนิทสนมช่วยหาพนักงานมาให้ รวมทั้งตัวพนักงานเองรู้จักกับผู้จัดการมาก่อนจึงเข้ามาสมัครขอทำงานด้วย

2.11.2 ประสพการณ์ก่อนเข้าทำงาน

ประวัติการทำงานของพนักงานก่อนที่จะเข้ามาทำงานในสถานีบริการน้ำมันสามารถแบ่งเป็นลักษณะใหญ่ๆ ได้สองประเภทคือ ประเภทแรกเป็นกลุ่มพนักงานที่ไม่เคยประกอบอาชีพใดมาก่อน เมื่อจบ ป.6 ได้เข้ามาทำงานในสถานีบริการน้ำมันเป็นครั้งแรก ยังขาดทั้งประสบการณ์และความชำนาญในงานพอสมควร ประเภทที่สองคือ กลุ่มที่ผ่านงาน

ต่างๆ มาหลายอย่างและมีประสบการณ์ในงานอื่นๆ มาแล้วเช่น บางคนเคยทำงานโรงโม่หินในถิ่นบ้านเกิด บางคนเคยทำงานโรงงานฟอร์นิเจอร์ในกรุงเทพฯ บางคนเคยทำไร่อยู่บนดอยที่บ้านเกิด บางคนเคยผ่านงานสถานีบริการน้ำมันมาแล้วหลายแห่ง บางคนเป็นพนักงานล้างชาม เสริฟถ้วยเตี๋ยว อยู่ซ่อมรถ พนักงานแบกของส่งสินค้า คนงานก่อสร้างด้านช่างเหล็ก สาเหตุที่เลือกที่เข้ามาทำงานในสถานีบริการน้ำมัน บางคนบอกว่า เบื่องานเดิมต้องการเปลี่ยนงานใหม่ งานสถานีบริการน้ำมันสบายกว่างานเดิม ได้ค่าตอบแทนเท่ากันหรือมากกว่างานเดิม มีที่พักให้ การเข้าทำงานสถานีบริการน้ำมันเข้าง่ายและออกง่าย งานไม่มีความยุ่งยากซับซ้อน

2.11.3 อายุการทำงาน

พนักงานสถานีบริการน้ำมันมีอายุงานนานที่สุดได้แก่ ตำแหน่งชายของในมินิมาร์ท เนื่องจากเป็นงานที่ค่อนข้างสบายทำงานอยู่ในห้องแอร์ แต่ก่อนที่จะมาอยู่ตำแหน่งนี้ได้นั้นบางคนเคยเป็นพนักงานเติมน้ำมันหน้าลานมาแล้ว 2 ปี ตำแหน่งของพนักงานที่มีอายุงานรองลงมาก็คือเปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่องประมาณ 1-2 ปี ตำแหน่งพนักงานล้างอัดฉีดมีอายุงานอยู่ประมาณ 1 ปีถึงปีครึ่งและที่ทำงานมีอายุงานน้อยที่สุดคืองานเติมน้ำมันหน้าลานส่วนใหญ่จะทำงานได้นานมากที่สุดประมาณ 6-7 เดือน มักจะเปลี่ยนหรือย้ายงานไปทำอย่างอื่นที่ดีกว่าเนื่องจากมีค่าตอบแทนมากกว่าหรือหลังจากที่ขอลาพักงานกลับภูมิลำเนาระยะหนึ่งแล้วกลับมาทำใหม่เป็นพนักงานสถานีบริการน้ำมันที่เดิมหรือที่ใหม่หลังจากที่หายเบื่องานแล้ว แต่เป็นที่สังเกตว่าหัวหน้าแผนกเกือบทุกคนมีอายุงานนานกว่าพนักงานธรรมดา คือมีอายุงานระหว่าง 4-5 ปี มาแล้วและมีแนวโน้มที่จะทำงานต่อไปเรื่อยๆ

3. พฤติกรรมเสี่ยงต่อเอตส์ของพนักงานสถานีบริการน้ำมัน

การศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อเอตส์ของพนักงานสถานีบริการน้ำมัน ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นหลัก สังเกตการกระทำหรือเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งก่อนการดำเนินกิจกรรมเพื่อนำไปประกอบการวางแผนการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและมีการสัมภาษณ์ เจาะลึกกับกลุ่มพนักงานและผู้ใกล้ชิดหลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จำนวนรวม 20 คน และจากการสังเกตและจดบันทึกระหว่างการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จำนวน 10 แห่งที่มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มของพนักงานด้วยกันเพื่อทราบถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อเอตส์ของพนักงานในสถานีบริการน้ำมันในแง่มุมต่างๆ มากยิ่งขึ้น

กลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์มีทั้งหมดจำนวน 20 คนประกอบด้วยพนักงานสถานีบริการน้ำมันเป็นส่วนใหญ่ มีการสัมภาษณ์เจ้าของกิจการโดยทางโทรศัพท์หนึ่งราย พนักงานขับรถยนต์โดยสารปรับอากาศที่เข้ามาจอดพักในสถานีบริการน้ำมันอีกหนึ่งราย พนักงานที่ถูกสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 18-22 ปี ผู้ถูกสัมภาษณ์มากกว่าครึ่งมีการศึกษาจบชั้นประถมปีที่ 6 เกือบสามในสี่ของผู้ถูกสัมภาษณ์มีสถานภาพโสด ตำแหน่งงานในสถานีบริการน้ำมันครึ่งหนึ่งเป็นพนักงานเติมน้ำมันหน้าลานหนึ่งในสี่เป็นพนักงานล้างอัดฉีด นอกนั้นเป็นพนักงานมินิมาร์ท พนักงานทำความสะอาด พนักงานขับรถโดยสารและเจ้าของกิจการ เชื้อชาติและถิ่นกำเนิดของผู้ถูกสัมภาษณ์มีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ ชนเผ่ากะเหรี่ยงไทยใหญ่ ชนพื้นราบภาคอีสาน ชนพื้นราบภาคเหนือ รองลงมาเป็น ชาวลัวะและชนพื้นราบภาคกลาง

การศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อเอดส์ของพนักงานในสถานีบริการน้ำมัน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยคือพฤติกรรมทั่วไป วิถีชีวิตของพนักงาน พฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี ซึ่งมีรายละเอียดของข้อมูลต่างๆ ดังนี้

3.1 พฤติกรรมทั่วไปและวิถีชีวิต ของพนักงานสถานีบริการน้ำมัน

ในการศึกษาพฤติกรรมทั่วไปและวิถีชีวิตของพนักงานผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในเรื่องลักษณะนิสัย การคบเพื่อนเพศเดียวกันและการคบเพื่อนต่างเพศ เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านเอดส์ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านอื่นๆ ซึ่งผลการศึกษามีดังนี้

3.1.1 ลักษณะนิสัย

พนักงานสถานีบริการน้ำมันส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากครอบครัวที่ยากจน ชีวิตความเป็นอยู่อดอยาก มาจากครอบครัวเกษตรกร ทำนา ทำสวน รับจ้าง บางคนมาจากครอบครัวแตกแยก พ่อแม่หย่าร้าง บางคนพ่อแม่เสียชีวิตตั้งแต่ตัวเขายังเป็นเด็กเล็กๆ บางคนไม่เคยเห็นหน้าพ่อและแม่หรือไม่ทราบว่าพ่อแม่เป็นใคร การหางานทำ การมาทำงานในจังหวัดมาแบบแสวงโชคหากโชคดีได้งานทำหากโชคไม่ดีก็ไม่ได้งาน ส่วนใหญ่ขาดทักษะในการทำงาน โอกาสในการเลือกงานจึงมีน้อย การหางานทำเพื่อต้องการที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ต้องการหารายได้มากๆ ยอมที่จะต้องทำงานหนักๆ การดำรงชีวิตเต็มไปด้วยการแก่งแย่ง เอาตัวรอด มีการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตด้วยตัวเองมีการพึ่งพาหรือถูกชักจูงจากเพื่อนได้ง่ายเช่นเดียวกัน มักจะมีความทะเยอทะยานใฝ่ฝันหรือเพ้อฝัน มีจินตนาการกับสิ่งที่ยากไปในชีวิตเช่น บางคนอยากเห็นเมืองเชียงใหม่ อยากมีข้าวของเครื่องใช้ อุปกรณ์

อำนวยความสะดวกเหมือนคนอื่น ๆ ที่เขามีกัน อยากมีทีวี ตู้เย็น เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น มักจะตัดสินใจอย่างรวดเร็ว ขาดการคิดทบทวนอย่างรอบคอบเสียก่อน มีจิตใจกล้าหาญ กล้าเสี่ยง กล้าได้กล้าเสีย คึกคะนอง อยากลองในสิ่งใหม่ๆ เช่น งานใหม่ๆ สิ่งเสพติดหรือการมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหญิงหรือหญิงบริการ ชอบความอิสระ ทำหาย ต้องการพิสูจน์ความสามารถของตัวเอง ขาดการวางแผนการดำเนินชีวิต

3.1.2 การคบเพื่อน

พนักงานสถานีบริการน้ำมันเพศชาย มีการคบเพื่อนเพศเดียวกันหลากหลายรูปแบบ ประเภทแรกเป็นการคบเพื่อนภายในสถานีบริการน้ำมันที่ทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน ขอยืมเงินกันและกัน แลกเปลี่ยนเวรกัน อยู่กินพักนอนร่วมกัน ดื่มเหล้าด้วยกัน เทียวด้วยกัน เพื่อนประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นเพื่อนใหม่ที่มารู้จักกันในการทำงานสถานีบริการน้ำมันมาจากภูมิลำเนาที่แตกต่างกันและชอบพอนิสัยใจคอกันและกัน จึงคบหากันเป็นเพื่อน ส่วนเพื่อนที่มาจากภูมิลำเนาเดียวกันมักคบหากันแบบเครือญาติให้ความช่วยเหลือในการหางานหรือฝากงานให้กัน แต่มักจะทำงานกันคนละแห่งกระจายกันอยู่ทั่วเมืองเชียงใหม่และทำงานคนละประเภทคนละแห่ง นัดหมายพบกันในช่วงเวลาเดินทางกลับบ้านเกิดหรือช่วงเทศกาลสำคัญ

ประเภทที่สอง เป็นการคบเพื่อนที่อยู่ภายนอกสถานีบริการน้ำมัน มีทั้งเพื่อนที่รู้จักกันใหม่และเพื่อนที่มาจากบ้านเดียวกันที่แยกกันทำงานคนละแห่ง หลังจากเลิกงานในแต่ละวันแล้วมักออกไปข้างนอกสถานีบริการน้ำมันเพื่อไปหาเพื่อนที่สนิทสนมกัน พนักงานที่เป็นชนกลุ่มน้อยเผ่าต่างๆจะไม่ค่อยออกไปหาเพื่อนนอกสถานีบริการน้ำมัน เนื่องจากไม่มีรถหรือพาหนะและเพื่อประหยัดเงินที่หามาได้ ชนกลุ่มน้อยบางคนมาทำงานใหม่ยังไม่คุ้นเคยสภาพการดำรงชีวิตและสังคมรอบข้างจึงไม่ชอบออกไปเที่ยวเตร่ มีลักษณะเก็บตัวไม่ค่อยสูงส่งกับใคร การออกไปเที่ยวงานเทศกาลต่างๆส่วนใหญ่ออกไปเป็นกลุ่มเฉพาะชนกลุ่มน้อยด้วยกัน แต่มีบางคนที่ย้ายมาทำงานในเชียงใหม่หลายปีแล้วสนิทสนมกับชาวไทยพื้นราบและชนกลุ่มน้อยด้วยกันที่มามีงานนาน บางคนจึงมีความกล้าที่จะออกไปในสถานที่ต่างๆ รวมทั้งการไปเที่ยวหญิงขายบริการทางเพศ ส่วนพนักงานชาวไทยพื้นราบ ถ้าไม่ออกไปหาเพื่อนข้างนอกสถานีบริการน้ำมัน เพื่อนๆก็จะมาหาที่บ้านพักในสถานีบริการน้ำมัน

3.1.3 การคบเพื่อนต่างเพศ

พนักงานสถานีบริการน้ำมันที่เป็นชนกลุ่มน้อย ส่วนใหญ่เคยมีเพื่อนหญิงอยู่ที่ภูมิลำเนาเดิมอยู่ก่อนแล้วและบางคนเคยมีเพศสัมพันธ์กัน เมื่อมีโอกาสกลับภูมิลำเนาจะ

มีเพศสัมพันธ์กันอีก แต่การมีเพศสัมพันธ์นี้ไม่มีการผูกมัดหรือสัญญาว่าจะแต่งงานกันแต่ประการใด พนักงานที่เป็นชาวไทยพื้นราบที่มาจากครอบครัวที่มีปัญหา ไม่มีบ้านให้กลับหรือที่มาจากครอบครัวแตกแยก ไม่ค่อยกลับบ้านเกิด การคบหาเพื่อนหญิงของชาวไทยพื้นราบส่วนใหญ่จะคบกับเพื่อนหญิงที่ทำงานอยู่นอกสถานีสถานีบริการน้ำมัน บางคนมีเพื่อนหญิงที่ทำงานสถานีสถานีบริการน้ำมันอื่นหรือเป็นเพื่อนของเพื่อนที่มีการแนะนำให้รู้จักกันจากที่ทำงานอื่นๆ เช่น พนักงานร้านอาหาร ร้านเสริมสวย พนักงานดูแลหอพักและอื่นๆ

พนักงานเพศชาย มีการคบเพื่อนต่างเพศแม้จะมีเพศสัมพันธ์กันแล้วก็ตามักคบกันในฐานะเพื่อนหญิงมากกว่าภรรยา เนื่องจากไม่มั่นใจในความมั่นคงของตนเองหลายๆด้าน เช่น ความมั่นคงในการทำงาน การเงิน ที่อยู่อาศัย รวมทั้งมีนิสัยการรักอิสระในการดำรงชีวิต พนักงานหญิงที่มีจำนวนเพียงเล็กน้อยภายในสถานีสถานีบริการน้ำมันส่วนมากคบเพื่อนชายที่มีเพศสัมพันธ์กันในฐานะเพื่อนร่วมชีวิตและคิดว่าจะต้องครองคู่กันจนตลอดชีวิตโดยไม่เคยคิดว่าชีวิตคู่จะต้องเลิกรากัน ซึ่งตรงกันข้ามกับความคิดเห็นของพนักงานชายโดยสิ้นเชิง

3.1.4 เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม

ความสัมพันธ์ทางสังคมของพนักงานสถานีสถานีบริการน้ำมัน พบว่าประเด็นหลักๆแยกตามชนเผ่าและภูมิลำเนา มีสองประการคือ

ประการแรก เป็นสังคมของชนกลุ่มน้อยที่มีการคบหากันในหมู่ของชนกลุ่มน้อยจากเผ่าเดียวกัน แม้ว่าจะมีภูมิลำเนาเป็นคนละอำเภอ หรืออยู่คนละจังหวัด ก็มีพื้นฐานและแบบแผนของการดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกัน มีการใช้ภาษาพูดที่เหมือนกันและมีการกินอยู่หลับนอนแบบง่ายๆ ไม่พิถีพิถันเหมือนกัน มักคบหาสมาคมในกลุ่มเดียวกัน และชาวไทยพื้นราบที่มีทัศนคติต่อชนกลุ่มน้อยและมองชนกลุ่มน้อยในแง่ลบต่างๆ เช่น ถูกดูถูกเหยียดหยามว่าด้อยการศึกษาด้อยพัฒนา สกปรก สอนยาก เรียนรู้ได้ช้า เป็นต้น ผู้จัดการสถานีสถานีบริการน้ำมันหนึ่งบอกว่า “สถานีสถานีบริการน้ำมันนี้ไม่มีชนกลุ่มน้อยและไม่รับชนกลุ่มน้อยเข้ามาทำงาน” หรือผู้จัดการอีกคนบอกว่า “ถ้าเป็นชนกลุ่มน้อยก็อยากได้คนที่เคยทำงานนี้มาก่อนจะได้ไม่ต้องสอนยาก” ผู้จัดการสถานีสถานีบริการน้ำมันอีกแห่งหนึ่งบอกว่า “พวกชนกลุ่มน้อยพูดไม่รู้เรื่อง” ดังนั้น การคบหาสมาคมกันของชนกลุ่มน้อยส่วนใหญ่จึงมีความสัมพันธ์กันมากในชนเผ่าเดียวกัน ทั้งที่อยู่ในสถานที่ทำงานเดียวกันและต่างสถานที่กัน รองลงมาคือการคบหาสังคมกับชนต่างเผ่าและชาวไทยพื้นราบ ตามลำดับ แต่การคบหาสมาคมเป็นไปแบบไม่ลึกซึ้งหากเจ็บป่วยไม่สบายเล็กน้อยจะไปพบแพทย์เองหรือเพื่อนสนิททั้งในและนอกสถานีสถานีบริการน้ำมันพาไป

ประการที่สอง สังคมของชาวไทยพื้นราบ แม้จะทำงานและพักอาศัยร่วมกับชนกลุ่มน้อยก็ตาม แต่จะมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่แตกต่างออกไปกล่าวคือ ชาวไทยพื้นราบแยกกลุ่ม แยกตัวตัวเองออกจากชนกลุ่มน้อยไม่ค่อยสมาคมด้วยและชอบที่จะออกไปคบหาเพื่อนชาวไทยคนพื้นราบในเมืองเชียงใหม่ที่มีอยู่มาก แม้จะเป็นพนักงานสถานีบริการน้ำมันเหมือนกันกับชนกลุ่มน้อยก็ตาม การดำรงชีวิตของพนักงานสถานีบริการน้ำมันชาวไทยพื้นราบไม่เหมือนกับชนกลุ่มน้อยที่ชอบอยู่ในบ้านพักหลังเล็กงาน ชาวไทยพื้นราบมีลักษณะการพักอาศัยคล้ายกับเด็กหอพักคือ ทำงานเสร็จเมื่อเลิกงานมักออกไปหาเพื่อน เที่ยวเตร่พูดคุย ตามแต่ใครจะมีเพื่อนอยู่ที่ไหน นัดหมายกันอย่างไรเช่น พนักงานคนหนึ่งพูดถึงเพื่อนพนักงานสถานีบริการน้ำมันชาวไทยพื้นราบว่า “หลังเลิกงานมีเพื่อนผู้หญิงข้างนอกมารับออกไปค้างคืนแล้วไม่กลับเข้ามาทำงาน” สังคมของเพื่อนชาวไทยพื้นราบภายในสถานีบริการน้ำมันไม่อาจตัดเดือนหรือบอกกล่าวเพื่อนพนักงานสถานีบริการน้ำมันที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ทั้งที่เป็นพฤติกรรมเลวบางอย่างได้ เช่น เพื่อนๆ ทราบว่า มีเพื่อนหญิงมารับไปหรือชอบไปเที่ยวผู้หญิงขายบริการที่เสี่ยงต่อการติดเอดส์ แต่ก็ห้ามเขาเที่ยวไม่ได้ จะทำให้บาดเจ็บกัน เพราะเขาถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัว

3.1.5 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเอดส์ในเรื่องต่างๆ อาทิ การติดต่อของเอดส์ การป้องกันเอดส์ ของพนักงานสถานีบริการน้ำมัน มีขึ้นในโอกาสต่างๆ ดังนี้

เมื่อครั้งที่อยู่ในหมู่บ้านหรือในชนบทบ้านเกิด ก่อนที่จะเข้ามาทำงานในเชียงใหม่ ทั้งชนกลุ่มน้อยและชาวไทยพื้นราบตอบเหมือนกันคือ พวกเขาเคยฟังวิทยุ เสียงประชาสัมพันธ์จากหอกระจายข่าวในหมู่บ้าน เคยเห็นป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่ติดในหมู่บ้านหรือในเส้นทางเข้าสู่ตัวอำเภอหรือถ้าหากใครมีโทรทัศน์ก็จะเคยชมการเผยแพร่ความรู้เรื่องเอดส์ ซึ่งรณรงค์ถึงการติดเชื้อเอดส์ การติดต่อทางการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงขายบริการ การล่าสอนทางเพศ จากแม่สู่ลูก จากการใช้เข็มฉีดยาเสพติดร่วมกัน เป็นต้น แต่ชนกลุ่มน้อยบางเผ่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเอดส์ว่า “เป็นเรื่องที่ไม่ควรนำมาพูดคุยในครอบครัวเพราะเป็นเรื่องไม่ดี ห้ามลูกๆ พูดถึง หากใครพูดเรื่องนี้พ่อแม่จะไม่ยอมพูดด้วยและจะโกรธเคืองมาก” หรือบางคนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเอดส์บอกว่า “เอดส์ไม่มีหรืออย่ามาโกหก” และบางคนมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเอดส์ที่ไม่ถูกต้องเขาบอกว่า “เคยเป็นเอดส์แต่ปัจจุบันนี้หายแล้ว”

เมื่อมาทำงานในสถานีบริการน้ำมันในจังหวัดเชียงใหม่ พนักงานสถานีบริการน้ำมันส่วนใหญ่ให้ข้อมูลที่ตรงกันคือ ไม่เคยมีการพูดถึงเรื่องเอดส์ ไม่มีใครเข้ามาให้ความรู้เรื่องเอดส์ในสถานีบริการน้ำมันและพนักงานบางคนให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า "พวกเขาแทบไม่ได้รับข้อมูลเรื่องเอดส์เลยและไม่มีการพูดคุยกันในเรื่องเอดส์" แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อมูลการสัมภาษณ์พนักงานคนหนึ่งเคยเข้าอบรมอาสาสมัครเอดส์ จากการถูกส่งตัวไปอบรมในโครงการของบริษัทน้ำมันที่ทำงานในปัจจุบันทำให้ได้รับความรู้และทราบวิธีการการป้องกันเอดส์ พร้อมทั้งได้รับสื่อประเภทโปสเตอร์และเอกสารเรื่องเอดส์มาเผยแพร่ในสถานีบริการน้ำมันและพนักงานคนดังกล่าวที่เคยอบรมเรื่องเอดส์ยอมรับว่า ไม่ได้กลับมาเผยแพร่ให้ความรู้กับพนักงานสถานีบริการน้ำมันคนอื่นๆ เพราะไม่มีใครสนใจ เพียงพูดคุยกับเพื่อนสนิทบางคนเท่านั้น

3.1.6 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านอื่นๆ

การทำงานสถานีบริการน้ำมันมีข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับพนักงานที่ต้องรับรู้และเรียนรู้บางประการได้แก่ สถิติการที่พึงได้รับ เช่น เงินค่าตอบแทน ทุกคนได้รับไม่เท่ากัน ในขณะที่การศึกษาอัตราค่าแรงขั้นต่ำของจังหวัดเชียงใหม่เท่ากับวันละ 141 บาท พนักงานสถานีบริการน้ำมันส่วนใหญ่ไม่ทราบอัตราค่าแรงขั้นต่ำของแรงงานจังหวัด แต่ยินดีทำงานเท่ากับที่นายจ้างจะจ่ายให้ พนักงานสถานีบริการน้ำมันที่ทำหน้าที่เติมน้ำมันหน้าลานมีอัตราค่าแรงรายวันต่ำสุดคือวันละ 100 บาท และอัตราจ้างสูงสุดที่พนักงานเติมน้ำมันหน้าลานได้รับวันละ 151 บาท สถานีบริการน้ำมันส่วนใหญ่จ่ายเงินทุกๆ 15 วัน สถานีบริการน้ำมันที่จ่ายค่าแรงในอัตราที่สูงกว่าค่าแรงขั้นต่ำมักจะไม่นับเรื่องสวัสดิการของพนักงาน แต่สถานีบริการน้ำมันที่จ่ายค่าแรงระหว่างวันละ 100-120 บาท ไม่เกินค่าแรงขั้นต่ำส่วนใหญ่ให้สวัสดิการทดแทนส่วนที่ขาดหายไปได้แก่ การจัดหาที่พักให้ บางสถานีบริการน้ำมันมีข้าวสุกไว้ให้ทุกมื้อแต่กับข้าวต้องหามาเอง

การทำงานของพนักงานสถานีบริการน้ำมัน พนักงานส่วนใหญ่ทราบว่าทุกคนมีสิทธิ์ทำงานสัปดาห์ละ 6 วันๆ ละหนึ่งผลัดคือ 8 ชั่วโมง มีวันหยุดพัก 1 วันและหากว่าต้องทำงานเพิ่มขึ้น จะได้ค่าตอบแทนเพิ่มขึ้นด้วยตามจำนวนเวลาเป็นชั่วโมงหรือเป็นวันที่เพิ่มขึ้น ซึ่งรายการทั้งหมดดังกล่าวนี้ เจ้าของสถานีบริการน้ำมันได้จัดทำเป็นตารางแสดงเวลาการทำงานเพื่อการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่แรงงานจังหวัด แต่ในความเป็นจริงพนักงานทุกคนทำงานเป็นผลัดบางคนอาจจะต้องทำงานอย่างต่อเนื่องคือวันละสองผลัดหรือ 16 ชั่วโมง ทำให้มีโอกาสพักวันละ 8 ชั่วโมงเท่านั้น เหตุผลเพราะว่าต้องทำแทนเพื่อนที่ไม่มาทำงานหรือมี

พนักงานไม่เพียงพอเจ้าของกิจการให้ทำก็ตาม ซึ่งทำให้พนักงานเหนื่อยมากแม้จะได้ค่าแรงเพิ่มขึ้นก็ตาม

3.2 พฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี

ในการศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีของพนักงานในสถานบริการน้ำมัน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในเรื่อง การสังวนนาการ การดื่มสุราและเที่ยวกลางคืน การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ป้องกัน การเที่ยวสถานบริการทางเพศ การเสพยาเสพติดชนิดใช้เข็ม และการเสพยาเสพติดชนิดอื่นๆ ผลการศึกษาดังนี้

3.2.1 การสังวนนาการ

สถานบริการน้ำมันทุกแห่งมีกฎข้อห้ามที่สำคัญเหมือนกันหมดคือ ห้ามทุกคนดื่มสุรา ส่งเสียงดังในห้องพักและบริเวณบ้านพักเพราะเป็นการรบกวนการพักผ่อนของเพื่อนที่ต้องทำงานต่างผลัดกัน สถานบริการน้ำมันบางแห่งจัดงานฉลองเทศกาลปีใหม่ให้พนักงานปีละครั้ง ดังนั้นการสังวนนาการของพนักงานสถานบริการน้ำมันที่เป็นชาวไทยพื้นราบบางส่วนจึงต้องออกไปเที่ยวเตร่สังสรรค์กับเพื่อนฝูงนอกสถานบริการน้ำมันหรือไปเที่ยวในสถานเริงรมย์ต่างๆ

ส่วนพนักงานชนกลุ่มน้อยส่วนมากนิยมกลับบ้านเกิดเพื่อไปฉลองเทศกาลวันสำคัญเช่นวันสงกรานต์ของทุกปี วันขึ้นปีใหม่หรือวันสำคัญทางศาสนาเช่นเดียวกับพนักงานที่เป็นคนทีมาจากภาคอีสาน มีบางคนดื่มสุราในบริเวณบ้านพักของพนักงานแต่ไม่ได้ออกไปเที่ยวที่อื่นหรือไม่ได้ส่งเสียงรบกวนผู้อื่นๆ

3.2.2 การดื่มสุราและเที่ยวกลางคืน

พนักงานสถานบริการน้ำมันส่วนใหญ่ดื่มสุราหรือเปียร์ ในช่วงเวลาเงินเดือนออก ส่วนใหญ่ไปดื่มกันข้างนอกสถานบริการน้ำมันเพื่อไม่ให้เกิดเสียงดังรบกวนผู้อื่น ภายหลังจากดื่มกันแล้วบางคนไปเที่ยวผู้หญิงบริการ แต่บางคนกลับมาอนที่สถานบริการน้ำมันไม่ไปเที่ยวต่อ มีบางกลุ่มที่แอบดื่มสุราในห้องพัก ดื่มกันเสียบๆแล้วเข้านอน

การเที่ยวกลางคืนของพนักงานสถานบริการน้ำมัน ส่วนใหญ่เป็นการไปเที่ยวหญิงบริการทางเพศมากกว่าการไปเที่ยวในสถานเริงรมย์อื่น สถานที่เที่ยวหญิงบริการมีสามแห่งคือ ย่านสันติธรรมมากที่สุด รองลงมาเป็นย่านกำแพงดินและย่านตันโพธิ์ ตามลำดับ คำยืนยันของการไปเที่ยวหญิงบริการจากพนักงานคนหนึ่งเล่าว่า คนในสถานบริการน้ำมันส่วนใหญ่จะไปเที่ยวโสเภณีวันเงินเดือนออก สถานบริการน้ำมันหนึ่งๆจะมีพนักงานชายที่ชอบ

ไปเที่ยวหญิงขายบริการทางเพศ ประมาณ 3-4 คน ความถี่ในการเที่ยวหญิงบริการประมาณ เดือนละ 1-2 ครั้งตามช่วงเวลาที่มีการจ่ายเงินค่าแรง ค่าใช้จ่ายการเที่ยวหญิงบริการต่ำสุด ครั้งละ 120 บาท สูงสุด 200 บาท สถานีบริการน้ำมันบางแห่งมีหญิงมาขายบริการกับขาประจำที่เป็นพนักงานบางคน

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับพนักงานในสถานีสถานีบริการน้ำมันทั้ง 10 แห่ง พบว่า พนักงานที่เข้าร่วมกิจกรรมทุกแห่งได้สะท้อนพฤติกรรมของกลุ่มพนักงานโดยการเสนอว่า "การดื่มสุรแล้วอาจจะทำให้ขาดสติและส่งผลทำให้ไปมีพฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีได้" นอกจากนั้นการมีนิสัยชอบดื่มสุรสามารถนำไปสู่การมีพฤติกรรมเสี่ยงอื่นๆ ได้มากที่สุดอีกด้วย

3.2.3 การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ป้องกัน

จากการสัมภาษณ์ถึงประวัติการมีเพศสัมพันธ์ของพนักงานสถานีสถานีบริการน้ำมัน ส่วนใหญ่เมื่อมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหญิงหรือผู้หญิงที่ไม่ใช่หญิงขายบริการทางเพศจะไม่มีการใช้ถุงยางอนามัยในป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี เพราะคิดว่าเพื่อนหญิงของตนเองเป็นสาวบริสุทธิ์หรือไม่เป็นเอดส์ พนักงานสถานีสถานีบริการน้ำมันเพศหญิงบางคนอยู่กับสามีซึ่งทำงานด้านช่างที่บริษัทแห่งหนึ่งในตัวเมืองเชียงใหม่และสามีมีนิสัยชอบดื่มเหล้าเป็นประจำ การมีเพศสัมพันธ์กันจึงไม่เคยใช้ถุงยางอนามัยเนื่องจากเธอเชื่อใจสามีจะไม่คิดนอกใจไปมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่น

3.2.4 การเที่ยวสถานบริการทางเพศ

สถานบริการทางเพศที่พนักงานสถานีสถานีบริการน้ำมันใช้บริการ นิยมเที่ยวสถานบริการทางเพศที่มีราคาถูก สถานที่นิยมไปประจำคือ ย่านสันติธรรม ย่านกำแพงดินและย่านตันโพธิ์ สถานบริการเหล่านี้มีลักษณะการเปิดบริการสองรูปแบบคือ รูปแบบแรกเป็นการให้บริการทางเพศโดยตรงเมื่อลูกค้าเดินเข้าไปสามารถเลือกใช้บริการได้ทันทีและรูปแบบที่สองเป็นการดำเนินธุรกิจโดยเปิดบริการเป็นร้านอาหารหรือร้านคาราโอเกะ ลูกค้าจะต้องเข้าไปรับประทานอาหาร ร้องเพลง สักระยะหนึ่งก่อนเพื่อดูว่าคนไหนถูกใจจึงเลือกใช้บริการทางเพศในลำดับต่อไป

ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งเป็นการเที่ยวโสเภณีแบบแอบแฝง กล่าวคือ หญิงบริการที่เป็นนักเรียน ที่ยอมขายบริการเพราะต้องการย่ำ โดยฝ่ายชายหรือพนักงานสถานีสถานีบริการน้ำมันมีย่ำที่ซื้อหามาได้ในราคาถูก เมื่อพนักงานเพศชายมีความต้องการหญิงบริการที่เป็นนักเรียนเขาจะออกไปติดต่อที่ห้องพักของหญิงบริการที่เป็นนักเรียนหรือบางครั้งจะ

มีหญิงบริการที่เป็นนักเรียนมาหาที่สถานบริการน้ำมันเพื่อชักชวนและยื่นข้อเสนอในการบริการทางเพศและเปลี่ยนกับยาบ้า พนักงานชายที่ตกลงใจใช้บริการทางเพศจะพาเธอไปยังห้องพักของตนเองในสถานบริการน้ำมันหรือที่อื่น ก่อนร่วมหลับนอนพนักงานชายจะให้ยาบ้าก้อนหนึ่งเม็ดและจะทยอยให้เพื่อแลกกับการบริการที่ดีและเวลายาวนาน จนเป็นที่พึงพอใจจึงมอบยาบ้าให้ครบตามจำนวนที่ตกลงกันไว้ วิธีการนี้เรียกกันในกลุ่มนักเที่ยวว่า “การเสียนยา” ใช้กันอย่างแพร่หลายในกลุ่มที่หาซื้อยาบ้าได้ง่ายและราคาถูก ในขณะที่หญิงขายบริการสมัครเล่นที่เป็นนักเรียนนั้น ต้องการยาบ้ามาเสพกันในกลุ่มเพื่อนๆ แต่หาซื้อไม่ได้และมีราคาแพง

3.2.5 การเสพยาเสพติดชนิดใช้เข็ม

จากการสัมภาษณ์พนักงานสถานบริการน้ำมันคนหนึ่งเล่าให้ฟังว่า เคยฉีดเฮโรอีนเข้าเส้นและเกิดอาการช็อกกระแทกหันเหือเสียชีวิตหรือเรียกกันทั่วไปว่า “น็อคยา” เนื่องจากฉีดเข้าไปเกินขนาดมีปริมาณถึง 8 ซีซี ซึ่งมากกว่าปกติธรรมดาที่เคยฉีดทุกครั้งมีปริมาณเพียง 2-3 ซีซีเท่านั้น พนักงานคนดังกล่าวได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนด้วยการฉีดสารแก้ฤทธิ์เข้าเส้นเลือดจึงรอดชีวิตมาได้ ตัวเขาเองพยายามเลิกยาต้องใช้เวลานานถึงสองเดือนโดยวิธีการขังตัวเองไว้ในห้องคนเดียว อาบน้ำตลอดวันและต้องแช่น้ำตลอดเวลาเพราะร้อนมาก ในปัจจุบันเขาไม่เสพยาอีกเลย พนักงานสถานบริการน้ำมันอีกแห่งหนึ่งบอกว่า “เพื่อนพนักงานสถานบริการน้ำมันรุ่นก่อนมีหนึ่งคนที่ติดยาเสพติดแบบใช้เข็มฉีด แต่รุ่นนี้ไม่มีแล้ว”

พนักงานสถานบริการน้ำมันบางคนบอกว่า “เคยได้ยินเพื่อนร่วมสถานบริการน้ำมันเสพยาเสพติดชนิดใช้เข็ม ในบ้านพักของสถานบริการน้ำมัน” คนทำความสะอาดสถานบริการน้ำมันแห่งหนึ่งเล่าให้ฟังอีกว่า “มีการเสพยาเสพติดชนิดใช้เข็มฉีด เพราะเคยพบเข็มฉีดยาในถังขยะในห้องน้ำ และเคยมีผู้เสียชีวิตจากการเสพยาในห้องน้ำของสถานบริการน้ำมันเมื่อสองเดือนก่อน” พนักงานสถานบริการน้ำมันอีกคนหนึ่งที่ผ่านการพบเห็นเรื่องการติดยาเสพติดชนิดใช้เข็มบอกว่า “ราคายาเสพติดเพิ่มสูงขึ้น หายากขึ้นและตำรวจเข้มงวดมากขึ้น” และได้เล่าถึงวิธีการเสพยาแบบ ใช้คัท ที่มีโอกาสติดเอดส์เพิ่มเติมอีกว่า การเสพยาแบบที่ในหลอดยามีเฮโรอีนอยู่แล้วดูดเอาเลือดเข้าไปผสมในหลอด แล้วฉีดกลับเข้าไปในตัวเอง ที่เหลือในหลอดแบ่งเพื่อนๆ ฉีดเข้าเส้นทุกคนทำให้คนที่ฉีดยาได้รับเชื้อเอดส์ต่อๆ ไป ได้ทั้งเฮโรอีนและเลือดของเพื่อน วิธีนี้มีโอกาสติดเชื้อเอดส์แน่นอนถ้าเพื่อนบางคนดูดเอาเลือดมาผสมเฮโรอีนมีเชื้อเอดส์

3.2.6 การเสพยาเสพติดชนิดอื่นๆ

พนักงานสถานีบริการน้ำมันส่วนใหญ่สูบบุหรี่ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเสพยาเสพติดอื่นๆ ติดตามมา ได้แก่ สุรา ยาบ้าและเฮโรอีน เป็นต้น พนักงานสถานีบริการน้ำมันมักสูบบุหรี่ในบริเวณที่พัก ห้องพักหรือภายนอกสถานีบริการน้ำมัน เนื่องจากสถานีบริการน้ำมันเป็นเขตห้ามสูบบุหรี่ อันอาจเกิดเพลิงไหม้ขึ้นได้ พนักงานสถานีบริการน้ำมันหลายคนบอกว่าสูบบุหรี่ประมาณวันละ 10 กว่ามวน

พนักงานสถานีบริการน้ำมันส่วนใหญ่ดื่มสุราบ้าง แต่ไม่บ่อยนักเนื่องจากมีรายได้น้อย ต้องทำงานอย่างหนักไม่มีเวลาพัก หากเมาเหล้าจะทำงานไม่ได้ ประกอบกับมีกฎระเบียบข้อห้ามของสถานีบริการน้ำมันคือการห้ามพนักงานดื่มสุราและห้ามส่งเสียงดังภายในสถานีบริการน้ำมัน ดังนั้นพนักงานจึงมักชวนกันออกไปดื่มสุราข้างนอกสถานีบริการน้ำมันหรือออกไปพบปะสังสรรค์กับเพื่อนที่ทำงานนอกสถานีบริการน้ำมัน ส่วนมากออกไปในช่วงได้เงินค่าตอบแทนหรือมีงานฉลองเป็นครั้งคราว เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ของเพื่อนๆ งานบวช เป็นต้น ในการศึกษาที่ผู้วิจัยเข้าทำกิจกรรมในสถานีบริการน้ำมันต่างๆ แห่งละหลายๆ ครั้งพบว่ามีการดื่มเหล้าหัวปักกันกลับเข้ามาเพียง 1-2 ครั้งเท่านั้น

พนักงานสถานีบริการน้ำมันจำนวน 2-3 คนบอกว่า “เคยลองเสพยาเสพติดมาแล้วทุกชนิดแต่ไม่ติด” ในกรณีของการสูบบุหรี่และสูบฝิ่นมีชนกลุ่มน้อยหลายคนบอกเล่าถึงประสบการณ์เดิมว่า “สูบแล้วทำให้มีอารมณ์ทางเพศ เพิ่มความอยากและกระตุ้นให้เกิดการมีเพศสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี” แต่ไม่มีข้อมูลใดบ่งบอกว่าในสถานีบริการน้ำมันมีการสูบล้างเสพยาเสพติดทั้งสองชนิดนี้

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในสถานีบริการน้ำมัน 10 แห่งพบว่า มี 7 แห่งที่มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเสนอประเด็นของการเสพยาบ้า แล้วทำให้เกิดความต้องการทางเพศและนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการ ซึ่งเป็นพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี ถ้าไม่มีการป้องกันที่ถูกต้อง ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เจาะลึกพนักงานจากสถานีบริการน้ำมันที่มีประเด็นการเสพยาบ้าจำนวน 7 สถานีบริการน้ำมัน พบว่ามี 5 สถานีบริการน้ำมันที่มีพนักงานเสพยาบ้าอย่างน้อยแห่งละ 1 คนและในจำนวนนี้มีพนักงานสถานีบริการน้ำมันจำหน่ายยาบ้าอย่างน้อย 1 คนและอีก 1 คนเป็นสายซื้อขายยาบ้าแล้วให้เจ้าหน้าที่มาจับผู้ซื้อยาบ้า สำหรับเหตุผลของการเสพยาบ้าของพนักงานสถานีบริการน้ำมันมีหลายประการ อาทิ เสพเพื่อให้ร่างกายทนทานและทำงานได้นานขึ้น โดยเฉพาะคนที่ทำงานกะดึก มีความเหน็ดเหนื่อยมากทนไม่ไหวจึงต้องเสพยาบ้า ตามคำบอกเล่าของพนักงานสถานีบริการ

น้ำมันคนหนึ่งบอกว่า “น่าเห็นใจที่เพื่อนบางคนที่ต้องทำงานต่อเนื่องติดกัน 2 ผลัด เขาทนไม่ไหว”

พนักงานสถานีบริการน้ำมันเรียกยาบ้าว่า ยาม้า ยาบ้าหนึ่งคอกมีประมาณ 200 กว่าเม็ดหรือขนาดบรรจุเต็มขวดสุราแม่โขงแบบขวดกลม วิธีการเสพยาบ้ามีสามวิธีคือการกิน การสูบและการฉีด ยาบ้าไม่นิยมกินเป็นเม็ด แต่นิยมสูบ โดยการบดเม็ดยาบ้าให้ละเอียดแล้วห่อพันด้วยกระดาษฟอยล์ สูบเช่นเดียวกับการสูบบุหรี่ การสูบออกฤทธิ์เร็วกว่าการกิน เป็นเหตุผลอีกประการหนึ่งของการนิยมเสพยาบ้าที่พนักงานคนหนึ่งบอกว่า “มั่วสูบแล้วมีแต่ความสุข ลืมความทุกข์ไปหมด ใครทำอะไรก็ไม่โกรธ” ส่วนการเสพยาบ้าแบบกินได้รับความนิยมในกลุ่มพวกซบถหรือคนทำงานยกของหนัก มีการกินยาบ้าด้วยการกินพร้อมๆ กับเครื่องดื่มบำรุงกำลังที่มีขายในตู้แช่ทั่วไป แต่จะไม่กินพร้อมกับการดื่มเหล้าเด็ดขาด เพราะจะทำให้ยาบ้าออกฤทธิ์น้อยลง การเสพยาบ้าชนิดฉีดก็มี แต่ไม่ได้รับความนิยมเท่ากับการสูบ เพราะว่ามี ขั้นตอนการฉีดที่ยุ่งยากซับซ้อนกว่า เสียเวลานานอีกด้วย ขั้นตอนสำคัญอีกประการหนึ่งคือการถอนมั่วหรือยาบ้า ใครไม่ยอมถอนมั่วยาบ้า สามารถทำการถอนได้โดยการดื่มสุราสีส้มดีกรีไม่ผสมสิ่งใด ในปริมาณเล็กน้อยประมาณหนึ่งชั่วโมงก็ค่อยเมื่อวัดจากกันแล้ววิธีนี้เป็นที่รู้จักดีและนิยมใช้กันในหมู่คนเสพยาบ้าทั้งหลาย

พนักงานสถานีบริการน้ำมันอย่างน้อยสองคนจากสถานีบริการน้ำมันสองแห่งบอกว่า “พวกเขาเป็นผู้ขายยาบ้า รับยาบ้ามาครั้งละ 1 คอก วังขายจนกว่าจะหมด ต้นทุนเม็ดละ 25-30 บาท ขายราคาเม็ดละ 60-100 บาทแต่ไม่เกิน 120 บาท ถ้าขายประจำจะขายถูกลดพิเศษ” นอกจากนั้นยังบอกว่า “ปัจจุบันมีคนติดยาบ้ามาก มีทั้งนักเรียน นักศึกษาเป็นจำนวนมาก มีอยู่ทุกระดับทั้งในโรงเรียนใหญ่ โรงเรียนเล็ก ทั้งในและนอกเมืองเชียงใหม่” พนักงานคนหนึ่งทั้งขายและเสพเอง โดยออกขายยาบ้าหลังเลิกงานสถานีบริการน้ำมันด้วยรถมอเตอร์ไซด์ เคยถูกจับเพราะขายยาบ้าที่เชียงใหม่ เคยมีคนมาซื้อยาบ้ากับเขาที่สถานีบริการน้ำมัน พนักงานคนดังกล่าวยังบอกว่ามีเพื่อนทั่วเชียงใหม่ เขาขายยาบ้าอย่างไม่เกรงกลัวใคร ตัวเขาเองบอกเล่าถึงเกี่ยวกับการเสพยาบ้าว่า “สูบยาบ้าเสร็จก็ได้ผู้หญิง” “บางคนบอกว่า “มั่วกับเหล้าเทียบแล้ว มั่วร่อยกว่าและดมกาวไม่สนุก มั่วร่อยกว่าเร็วกว่าด้วย” นอกจากนั้นคนที่ขายยาบ้ากล่าวเพิ่มเติมว่า “การขายมั่วกำไรดี” และในกลุ่มคนที่เสพยาบ้าคนหนึ่งบอกว่า “การมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงทุกครั้ง มีสาเหตุมาจากยาบ้า มันมีความสุข มันคึกคัก เฮดส์เขาไม่กลัว แต่เขากลัวอดอดที่จะไม่ได้เอาผู้หญิง”

พนักงานสถานีบริการน้ำมันรายหนึ่งเล่าถึงยาบ้าว่า “เคยเสพยาบ้าและช่วงที่เสพนั้มีเพื่อนมาหาจำนวนมาก” ส่วนใหญ่เป็นเพื่อนที่มาขายยาบ้า เพื่อนเที่ยว ปัจจุบันเลิกยาบ้ามาแล้วประมาณปีเศษและไม่มีเพื่อนฯ มาหาอีกเลย สาเหตุที่เลิกเพราะยาบ้าราคาแพง ไม่มีเงินซื้อและเมื่อยาบ้าหมดฤทธิ์รู้สึกเพลียมาก ต้องนอนพักถึง 2 วันจึงจะหายเพลีย ทำให้ลุกขึ้นมาทำงานไม่ได้

4. การได้รับอันตรายจากการทำงาน

การทำงานในสถานีบริการน้ำมัน พนักงานมีความเห็นตรงกันว่าพนักงานแผนกไหนๆ ก็เหนื่อยทุกงาน แต่งานที่สบายที่สุดคืองานแผนกมินิมาร์ท เพราะเย็นสบาย ไม่ต้องเดินมากและไม่เปื้อนน้ำมัน ไม่มีการบาดเจ็บไม่เหมือนกับงานเปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่องที่ทำให้เกิดการบาดเจ็บได้บ่อย โดยเฉพาะพนักงานใหม่ๆ มักจะได้รับบาดเจ็บจากการไม่รู้จักรองเครื่องยนต์ เมื่อถูกเหล็กหนีบบาดเจ็บและแขนอยู่บ่อยๆ บางครั้งโดนความร้อนจากเครื่องยนต์ พนักงานคนหนึ่งทำงานแผนกเปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่องเล่าให้ฟังเกี่ยวกับทำงานแผนกเปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่อง มือ แขน เล็บดำ มือแขนมีแผลเกือบทุกคน บางคนโดนน้ำมันเครื่องร้อนๆ ลวกมือ โดยเฉพาะห้องเครื่องยนต์ของรถสิบล้อ ซึ่งอยู่ในที่สูงต้องระวังมาก

การบาดเจ็บหรือได้รับอันตรายของพนักงานหน้าลานมีน้อย แต่ต้องระวังรถวิ่งเข้ามาซึ่งเคยมีรถยนต์ลูกค้าชนพนักงานสถานีบริการน้ำมันและตู้หัวจ่ายน้ำมัน ในบางครั้งขณะที่พนักงานหน้าลานวิ่งเติมน้ำมันและโบกรถให้ลูกค้าเข้าจอดซึ่งบางครั้งลูกค้าก็ไม่ทราบว่ารถยนต์ของตัวเองมีถังน้ำมันอยู่ด้านไหนจึงต้องโบกกันอยู่นาน ในแต่ละวันเจอลูกค้าหลายแบบ นอกจากนั้นน้ำมันบางชนิดมีกลิ่นเหม็น โดยเฉพาะน้ำมันไร้สารมีกลิ่นเหม็นมาก ถ้าเป็นหัวจ่ายที่ต้องเปิดปิดหัวจ่ายด้วยมือ พนักงานขายน้ำมันต้องยืนสูดดมจนกว่าจะเต็มถัง มีอาการเวียนศีรษะเหมือนกัน แต่ถ้าเป็นหัวจ่ายแบบตั้งอัตโนมัติขณะเติมเดินหนีได้ ก็จะไม่ทรมานมากนัก

พนักงานที่ทำงานแผนกล้างอัดฉีด อาจจะมีบาดเจ็บจากกรอปปายะเทียนรถหรือตัวถังรถที่ถูบาดมือ นอกจากนั้นยังพบว่าพนักงานแผนกล้างรถมีอาการเจ็บป่วยจากการทำงานเป็นเวลานานได้เช่นกัน จากการสัมภาษณ์พนักงานคนหนึ่งบอกว่า “เท้าเป็นแผลเปื่อย 7 เดือนแล้ว เคยไปหาหมอได้ยามาทาและกินก็ไม่หาย หมอบอกว่าอย่าให้เท้าโดนน้ำ ไม่เช่นนั้นแผลที่เท้าจะไม่หาย”

จากการที่พนักงานในสถานบริการน้ำมันที่ทำงานในแผนกล้างอัดฉีด แผนกเปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่อง และแผนกเติมน้ำมัน มีการบาดเจ็บจากการทำงาน มีผลตามร่างกายโดยเฉพาะที่มือและเท้า ทำให้พนักงานเหล่านั้นมีความหวาดกลัวที่จะต้องช่วยเหลือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บและมีเลือดออกจากการเกิดอุบัติเหตุที่ตนเองประสบ ซึ่งพนักงานเหล่านั้นเกรงว่าผู้ได้รับบาดเจ็บอาจมีเชื้อเอดส์และเชื้อเอดส์อาจติดต่อถึงตนเองได้จากการที่ตนเองมีบาดแผล